

Jurgis Jurgelis:

„Mes neperėmėme iš KGB nieko“

Su rizikomis mes buvome apsipratę. Visą valstybės atkūrimo laikotarpį lydėjo grėsmės ir rizikos“, – teigė buvęs Valstybės saugumo departamento direktorius Jurgis Jurgelis.

Jo vadovavimo laikotarpiu, 1993-1998 metais, departamentui pavyko atlikti ypatingai svarbią užduotį – išsiaiškinta daugybė faktų apie buvusį KGB kalėjimą ir ten kankintus žmones.

Tuskulėnų, kur buvo laidojami sovietų nukankinti žmonės, paslaptis, anot J. Jurgelio, VSD tyrimų dėka tapo žinoma visuomenei. Šiomet apie tai sužinojo ir popiežius.

– Ką ryškiausiai prisimenate iš savo vadovavimo laikotarpio? Kiek tai turėjo įtakos jums, visuomenei?

– Nežinau, ar tai pats ryškiausias, bet įsimintinas departamento darbas yra Tuskulėnų paslapties atskleidimas. Be visa ko, mums pasisekė surasti žmogų, dalyvavusį tose egzekucijose ir jį prakalbinti.

Mums pasisekė atskleisti, kaip buvo žudomi žmonės KGB pastato rūsyje, sužinojome, kiek ten ir kurią naktį buvo nužudyta, kas žudė, kaip tai darė, kaip po to slapčia išgabendavo kūnus ir užkasdavo.

Iš pradžių Nemenčinės miške, vėliau Aukštuo-siuose Paneriuose ir buvusio Tuskulėnų davaro teritorijoje, apjuostoje aukšta tvora. Ši mūsų informacija padėjo mokslininkams identifikuoti nemažai palaikų, tarp jų, ir vyskupo Vincento Borisevičiaus.

– Kaip jus kadaise sudomino tokios pareigos – vadovauti žvalgybai – itin atsakingas ir rizikingas darbas?

– Mane pasikvietė prezidentas ir pasiūlė eiti šias pareigas. Sutikau.

Supratau, kad man trūksta kompetencijos, bet vargu bau ar buvo tada Lietuvoje žmogus, kuriam nebūtų trūkę kompetencijos tokiam darbui.

Nebent, tai būtų buvęs koks nors patyręs KGB karininkas. Tačiau buvo daugiau negu akivaizdu, kad toks karininkas šių pareigų neužims. O su rizikomis mes buvome apsipratę – visą valstybės atkūrimo laikotarpį lydėjo grėsmės ir rizikos.

– Kas buvo sunkiausia?

– Lengvo nebuvo nieko. Manau, kad VSD kūrimas buvo bene sudėtingiausias lyginant su kitomis specialiosiomis ar teisėsauginėmis struktūromis. Pavyzdžiui, policija buvo kuriama reformuojant miliciją, žinoma, ta reforma nebuvo paprasta. Bet VSD nebuvo ko reformuoti – viską reikėjo keisti iš pagrindų. Reikėjo naujų žmonių, naujų įstatymų. Mes neperėmėme iš KGB nieko, net specialiosios technikos. Ji buvo arba išvežta, arba sunaikinta, ar tiesiog dingo besikeičiant valdžioms.

– Kokios didžiausios dabartinio VSD stiprybės?

– Mano galva, didžiausia žvalgybos institucijos stiprybė, kaip ir silpnybė, matuojama ta pačia skale. Tai – intelektas. Kai jo daug, institucija yra stipri. Kai mažai – silpna. Manau, kad departamentas šiuo atžvilgiu stiprėja.

– Jei reikėtų piliečiams trumpai papasakoti, kokia yra pagrindinė žvalgybos užduotis ir misija?

– Saugoti valstybę ir jos žmones nuo įvairiausių išorės ir vidaus grėsmių, išskyrus, nebent gamtines kataklizmas – cunamį, žemės drebėjimus, audras ir panašiai.

– Koks jūsų girdėtas keisčiausias mitas apie Lietuvos žvalgybą, VSD?

– Gal ne keisčiausias, bet populiariausias mitas: „Jie visus seka“ arba „jie visų klausosi“.

– Koks yra ryšys tarp žvalgybos institucijos ir piliečių mūsų šalyje?

– Ne itin tamprus ir ne itin šiltas. Lietuvoje žmonės nelabai pasitiki valstybinėmis institucijomis, tuo labiau, tesėsauginio profilio ar specialiosiomis tarnybomis. Toks požiūris tam tikra prasme ateina iš anų laikų. Bet daug lemia ir ši diena. Ryšys su visuomene priklauso ir nuo pačios tarnybos.

– Ką darytumėte kitaip, jei galėtumėte grįžti į savo vadovavimo laikotarpį?

– Negaudyčiau šnipų, neklausyčiau politikų pretenzijų (nors ir taip nelabai klausėme, tačiau jos nervino) ir nesielvartaučiau dėl specialiosios technikos, kurios tuo metu trūko. Susikoncentruočiau ties pareigūnų rengimu. Nes be jų nebūtų nieko.

– Kaip jūs asmeniškai labiausiai prisidėjote prie Departamento raidos?

– Telieta tai atviras klausimas. Bet buvo žmonių, kurie prisidėjo ir atliko labai konkrečius darbus. Į tarnybą tuo metu atėjo ir direktoriaus pavaduotojais dirbo kvalifikuoti specialistai Andrius Tekorius bei Kazys Pėdnyčia. Jiems vadovaujant buvo sukurta departamento įstatyminė bazė,

parengtas ir Seimo priimtas Valstybės saugumo departamento įstatymas. Šis įstatymas apibrėžė departamento funkcijas, struktūrą, atskaitomybę.

Valstybės paslačių apsaugos skyrius parengė visą įstatyminę bazę, skirtą NATO paslapčių apsaugai. Be šių įstatymų Lietuva negalėjo tapti NATO nare. Tai buvo namų darbai, kuriuos reikėjo atlikti prieš tampant aljanso nare.

Taip pat buvo parengtas ir Seime priimtas VSD Statutas. Jis apibrėžė pareigūnų teises ir pareigas, priėmimo ir atleidimo į darbą tvarką, numatė pareigūnų socialines garantijas. Priėmus šį įstatymą civilinė tarnyba tapo statutine.

Reikia paminėti ir mokymo centro įkūrimą. Juk Lietuvoje nebuvo ir nėra tokios mokymo įstaigos, kuri rengtų specialistus sugumo departamentui. Visi į darbą priimami pareigūnai privalo baigti mokymo kursą minėtame centre.

– Kaip tarnyba pakeitė jus ir jūsų gyvenimą?

– Iš esmės niekas nepasikeitė – žmonės nelabai keičiasi. Kažką sužinojau, kažko išmokau. Dabar į viską žiūriu ar stengiuosi žiūrėti ramiau. Visada yra kokias nors išeitis. Kaip sakė Šerlokas Holmsas, jei nėra jokios išeities, tai reiškia, kad yra dar dvi išeitys.

– Gal galėtumėte pateikti įdomių istorijų, kuriozų iš savo tarnybos laikotarpio?

– Visas tas laikotarpis departamente buvo įdomi istorija. Žmonės norėjo dirbti. Niekas neklausė, kiek darbo valandų turi darbo diena.

Jei reikėdavo, tai būdavo ir darbo naktų. Žmonės savo darbe matė prasmę.

O dėl kuriozų, tai jų buvo ir departamente ir su departamentu. Kad ir tai, kad per nepilnus trejus metus departamente pasikeitė šeši ar septyni direktoriai. Ar tai ne kurioziška?

Vienu metu buvo smarkiai sumažintas besikuriančio Valstybės saugumo departamentu biudžetas. Jis buvo netgi mažesnis už Vadovybės apsaugos departamento biudžetą – tarsi vadovybės saugumas būtų buvęs svarbesnis už vals-

tybės saugumą. Tai buvo politiniai kuriozai, kurie ne itin talkino departamento raidai.

– Jeigu rašytumėte knygą apie Lietuvos žvalgybą, kaip ją pavadintumėte?

– Kartais parašau tai, kas vadinama publicistika. Kartais ateina į galvą pavadinimas, o iš jo

tarsi savaime išeina ir tekstas. Kartais tekstas yra parašytas, o pavadinimo nėra ir nėra... Būna sunku parašyti pabaigą, ypač, paskutinį sakinį. Jis gali pakeisti viso teksto prasmę. Taigi būtų įdomus ir toks jūsų klausimas – „Jei rašytumėte knygą apie žvalgybą, koks būtų paskutinis sakinys?“ Tikiu, kad jis būtų viltingas.

